

100 JAAR GROOTE OORLOG

in Vlaanderen

Beste lezer,

De hele wereld, maar Vlaanderen in het bijzonder, herdenkt de honderdste verjaardag van de Eerste Wereldoorlog. Meer dan negen miljoen soldaten uit zowat vijftig hedendaagse staten hebben de 'Groote Oorlog' niet overleefd. In ons land sneuvelden 600 000 militairen en burgers, van wie 550 000 het leven lieten in de Westhoek, in Flanders Fields.

Vlaanderen heeft dit eerste wereldconflict in al zijn gedaanten meegemaakt: de inval, de bezetting, de vier jaar durende loopgravenoorlog en uiteindelijk de bevrijding. Tot vandaag leeft de Groote Oorlog voort in onze collectieve herinnering.

De Vlaamse Regering zet actief in op de herdenking van de Groote Oorlog. Ze bouwt daarmee voort op de inspanningen van de voorbije jaren. Een eeuw later willen we de slachtoffers herdenken en het zinloze geweld van oorlog veroordelen. De herdenking is een uitgelezen kans om ons oorlogserfgoed duurzaam te bewaren voor de generaties die na ons komen.

Als coördinator van '100 jaar Groote Oorlog (2014-18)' stel ik u graag het project van de Vlaamse Regering over de eeuwherdenking van de Eerste Wereldoorlog voor. Deze brochure licht de visie toe en geeft een overzicht van de activiteiten per beleidsdomein: buitenlands beleid, toerisme, cultuur en media, erfgoedzorg, onderwijs, natuur en bos, landbouw... Het herdenkingsproject in al zijn facetten vormt een uniek speerpunt in het beleid van de Vlaamse Regering voor de komende jaren.

Op een serene manier willen we ook jongeren kennis laten maken met de gruwelijke geschiedenis van 100 jaar geleden en de gevolgen ervan, en hen laten reflecteren over oorlog en vrede.

We willen mensen laten zien en doen begrijpen. In nagedachtenis van hen die stierven, ter lering van hen die herdenken.

Geert Bourgeois

Minister-president van de Vlaamse Regering
en Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed

INLEIDING

Een plaats voor het verleden, lessen voor de toekomst

Pierre Ruyffelaere
Projectsecretariaat
100 jaar Groote Oorlog (2014-18)

‘Passend en sereen, zo wil Vlaanderen de honderdste verjaardag van de Eerste Wereldoorlog herdenken’, zegt Pierre Ruyffelaere, algemeen coördinator van het projectsecretariaat.

‘Het doet dat met het project ‘100 jaar Groote Oorlog (2014-18)’, dat het wereldconflict in een breder verhaal wil kaderen. Er is niet alleen aandacht voor oorlog en vrede, maar ook voor herinnering, bewustwording en de Europese gedachte.’

‘De waaier aan concrete activiteiten die worden georganiseerd naar aanleiding van honderd jaar Eerste Wereldoorlog moet Vlaanderen internationale zichtbaarheid geven en duurzaam verbinden met het vredethema.’

‘Een andere doelstelling van het project is om generaties van vandaag en morgen in Vlaanderen bewust te maken van het belang van verdraagzaamheid, interculturele dialoog en verstandhouding over de landsgrenzen heen. Alleen zo kunnen we een open en tolerante samenleving tot stand brengen, kunnen we ons verleden een plaats geven en lessen trekken voor de toekomst.’

‘Tot slot zoomt het project in op herdenkingstoerisme of het toerisme waarbij plaatsgemaakt wordt voor betekenis en reflectie.’ ■

BESCHERMCOMITÉ

Koester je empathie en koester de vrede

Rudi Vranckx
lid van
het beschermcomité

Geen goed project zonder stevig klankbord. Daarom installeerde de Vlaamse Regering op 13 december 2012 officieel een beschermcomité voor de herdenking van de Groote Oorlog. Dat bestaat uit gezaghebbende personen met uiteenlopende maatschappelijke achtergronden. Ze koppelen hun naam aan het project '100 jaar Groote Oorlog (2014-18)' en lanceren vanuit hun eigen ervaring ideeën en voorstellen voor de verdere uitwerking van de herdenkingsactiviteiten. Ze helpen ook het project uit te dragen in binnen- en buitenland, en zijn aanwezig op belangrijke scharniermomenten van het officiële programma.

Dit zijn de elf comitéleden: Lieve Blancquaert (fotografe), Frank De Winne (ruimtevaarder, houder van verschillende eredictoraten en goodwill-ambassadeur van

UNICEF), Jan Fabre (kunstenaar), Christ'l Joris (erevoorzitter van het Rode Kruis-Vlaanderen), Wim Mertens (componist), Jacques Rogge (erevoorzitter van het Internationaal Olympisch Comité), Chris Van den Wyngaert (hoogleraar aan de Universiteit Antwerpen en rechter bij het Internationaal Strafhof), Herman Van Rompuy (minister van Staat en erevoorzitter van de Europese Raad), Etienne Vermeersch (emeritus-hoogleraar en erevicerector Universteit Gent), Marc Vervenne (emeritus-hoogleraar en ererector Katholieke Universiteit Leuven) en Rudi Vranckx (journalist).

'De geschiedenis kunnen we niet meer wegcijferen,' zegt die laatste, 'maar je kunt wel hopen dat we eruit leren. Daarom: koester je empathie en koester de vrede.' ■

*Treurende militairen,
van Emil Krieger,
Duitse militaire begraafplaats,
Langemark*

THEIR NAME LIVE
FOR EVERMORE

PROJECTSECRETARIAAT

Motor en loket

Pierre Ruyffelaere
Projectsecretariaat
100 jaar Groote Oorlog (2014-18)

‘Een ambitieus project als ‘100 jaar Groote Oorlog (2014-18)’ moet in goede banen geleid worden. Daarom heeft de Vlaamse Regering een bijbehorend projectsecretariaat opgericht, dat werkt als een soort loket voor de Vlaamse overheid bij de voorbereiding, coördinatie en opvolging van het project’, zegt Pierre Ruyffelaere, algemeen coördinator van het projectsecretariaat.

‘Het is actief op drie niveaus: internationaal, Vlaams en lokaal.

Op het eerste niveau maakt het projectsecretariaat een inventaris van de internationale herdenkingsplechtigheden die tussen 2014 en 2018 plaatsvinden in Vlaanderen en daarbuiten. Het brengt ook de investeringsplannen van buitenlandse overheden in de herdenkingsmonumenten van Flanders Fields in kaart en formuleert concrete voorstellen om internationale herdenkingsmomenten te organiseren in Vlaanderen gedurende deze eeuwherdenking.’

‘Op het tweede niveau rapporteert en waakt het secretariaat over de voortgang van het project en inventariseert het de vele initiatieven van de Vlaamse overheid. Het stuurt ook de centrale projectgroep aan. Die vormt het platform voor de coördinatie van de herdenkingsactiviteiten van de Vlaamse overheid en de uitwisseling van informatie daarover. De centrale projectgroep en het projectsecretariaat zorgen er bovendien voor dat er permanent overleg en uitwisseling van informatie is tussen de verschillende partners en niveaus.’

‘Op het derde niveau neemt het projectsecretariaat de gerichte communicatie over het project op zich zodat alle geïnteresseerde partners in Vlaanderen ervan op de hoogte zijn. Daarnaast spoort het stakeholders op die eventueel een bijdrage aan het project kunnen leveren.’ ■

ACTIEPLAN

Dynamisch werkinstrument

Pierre Ruyffelaere
Projectsecretariaat
100 jaar Groote Oorlog (2014-18)

‘Op 17 februari 2012 heeft het projectsecretariaat een actieplan voorgelegd aan de Vlaamse Regering. Het is opgesteld op basis van de beleidsdocumenten van de Vlaamse Regering en de resoluties van het Vlaams Parlement’, weet Pierre Ruyffelaere, algemeen coördinator van het projectsecretariaat. ‘Het actieplan biedt een overzicht van de verschillende actiepunten per beleidsdomein en besteedt aandacht aan buitenlands beleid, toerisme, cultuur en media, erfgoedzorg, educatie, leefmilieu, natuur en bos, landbouw en visserij, en wetenschappelijk onderzoek. Aan die doelstellingen worden concrete acties gekoppeld. Daarnaast is er ook oog voor de generieke initiatieven van het projectsecretariaat, de algemene communicatie en de intra-Belgische samenwerking.’

‘Het actieplan is dynamisch opgevat en wordt samen met de verschillende beleidsdomeinen verder uitgediept zodat het als een flexibel werkinstrument kan worden aangewend. Het vormt de basis voor een periodieke rapportering aan de Vlaamse Regering.’

Het actieplan is te vinden op www.fdfa.be. ■

TALBOT
HOUSE

1915 —?

EVERY-MAN'S
CLUB

INTERNATIONAAL

Wereldwijde samenwerking

Koen Verlaeckt
Departement
Buitenlandse Zaken

‘Soldaten uit niet minder dan vijftig hedendaagse staten namen deel aan de krijgsverrichtingen in de Westhoek. Dat blijkt uit de studie die het Vlaams Steunpunt Buitenlands Beleid in 2007 uitvoerde en het impliceert dat heel wat betrokken landen een nationale herdenkingsagenda voorbereiden’, weet Koen Verlaeckt, secretaris-generaal van het Departement Buitenlandse Zaken. ‘Essentieel daarbij is dat die landen tijdig met elkaar afstemmen en informatie uitwisselen. Stappen in de goede richting zijn er genoeg, denken we maar aan de bilaterale overeenkomsten die Vlaanderen sloot met Nieuw-Zeeland en Australië.’

‘Voor de eeuwherdenking bouwt de Vlaamse Regering actief voort op de geleverde inspanningen en voorbereidingen van tijdens de vorige legislatuur. Ze heeft daarbij de expliciete ambitie om een project met een humanitair en internationaal karakter op te zetten, dat duurzaam verbonden is met het streven naar ‘nooit meer oorlog.’

‘De herdenking heeft een wereldwijd karakter en dus zal de Vlaamse Regering de internationale samenwerking actief ondersteunen, in de eerste plaats met de prioritaire partners zoals het Verenigd Koninkrijk, maar ook met Wales, Schotland en Noord-Ierland, Frankrijk, Duitsland, Canada, Australië, Nieuw-Zeeland, Ierland en de Verenigde Staten.’

‘De aanleg van herdenkingstuinen en de organisatie van herdenkingsconcerten en publieksactiviteiten zijn cruciale en bijzondere instrumenten om die internationale samenwerking te bevorderen. Een laatste aandachtspunt is de publicatie ‘1914-18, 100 jaar later’, geschreven door journaliste Katrien Steyaert en uitgegeven door WPG Uitgevers België. De publicatie dient voornamelijk als internationaal relatiegeschenk en bevat persoonlijke getuigenissen van buitenlandse ambassadeurs en leden van het Beschermcomité 100 jaar Grote Oorlog (2014-18).’ ■

HERDENKINGSTUINEN

Bloeiende
symbolen
van vrede,
verzoening
en hoop

Iedereen die tijdens de Eerste Wereldoorlog gevochten heeft en om het leven kwam, krijgt een bijzondere vorm van eerbetoon.

Tussen 2014 en 2018 worden er immers herdenkingstuinen aangelegd. Die tuinen zullen zich op belangrijke symbolische plaatsen in het buitenland bevinden en worden aangelegd met grond uit Flanders Fields. De tuinen zijn een initiatief van de Vlaamse Regering, die samen met buitenlandse partners werkt aan die symbolen van vrede, verzoening en hoop op een betere toekomst.

Londen

Op 6 november 2014 werd de eerste herdenkingstuin in Londen plechtig geopend en in het daaropvolgende weekend vormde die tuin het decor voor een specifiek educatief programma.

Daarvoor hebben kinderen van 65 Vlaamse scholen samen met Britse scholieren grond op de Commonwealth-begraafplaatsen in België verzameld. Ze hebben die grond in zandzakjes gestopt en op elk zandzakje de naam vermeld van de begraafplaats waar de grond vandaan kwam. Al die zandzakjes werden bijeengebracht in het In Flanders Fields Museum.

Canberra

Op 4 april 2017 werd in de Australische hoofdstad Canberra de Flanders Fields Memorial Garden officieel geopend. De herdenkingstuin maakt deel uit van het Australian War Memorial en is een eerbetoon aan de duizenden Australische soldaten die vochten en sneuvelden tijdens de Eerste Wereldoorlog in Flanders Fields.

De tuin bevat naast grond afkomstig van alle WOI-erfgoedsites in Australië ook Vlaamse grond die symbolisch werd verzameld op Tyne Cot Cemetery, de vestigingen van de Menenpoort, Polygon Wood, Toronto Avenue Cemetery en Hill 60.

Dublin

Op 7 juni 2017 vond op Wytschaete Military Cemetery de 'Gathering of the soil' plaats voor de Ierse herdenkingstuin. Vlaamse schoolkinderen overhandigden twee kistjes met grond aan twee Ierse kinderen. Die grond zal gebruikt worden voor de aanleg van een herdenkingstuin in Dublin. Op de begraafplaats liggen duizend Ierse militairen, waarvan een groot deel het leven lieten bij de Mijneinslag in 1917. De opening van de herdenkingstuin is gepland voor 2018. ■

VREDESHYMNE

There'd be
no war today,
if mothers
all would say,
I didn't raise my boy
to be a soldier.

Alfred Bryan
(1871-1958)

In 2014 gaf de Vlaamse overheid aan Dirk Brossé, Jef Neve en Frederik Sioen de opdracht om samen en ieder vanuit zijn specifieke achtergrond een werk te componeren voor de herdenking van de Eerste Wereldoorlog. Het resultaat is een mozaïek van unieke sferen, pakkende emoties en geraffineerde klankkleuren. De vredescompositie 'Distortion, a Hymn to Liberty' wil naar aanleiding van de herdenking reflecteren over oorlog en vrede, en vrijheid.

Op dinsdag 21 april 2015 ging het stuk in première in Flagey in Brussel. Het concert vond plaats aan de vooravond van de herdenking van de eerste gasaanvallen tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Daarna volgden nog concerten in Düsseldorf op 30 juni 2016 en in New York op 8 november 2017. Met de concerten speelt men in op de internationale herdenkingsagenda en de prioriteiten van Vlaanderen daarin.

Ook in 2018 worden nog opvoeringen van de vredeshymne gepland, zowel in binnen- als buitenland. ■

ERFGOED

De erkenning als UNESCO-Werelderfgoed zou niet alleen de kers op de taart zijn, ze kan ook zorgen voor blijvende aandacht voor dit cruciale erfgoed.

Luc Vandael
agentschap Onroerend Erfgoed

‘We hebben geen veteranen meer van de Eerste Wereldoorlog die rechtstreeks tot ons spreken. Maar we hebben wel nog een belangrijk medium: erfgoed. Militaire begraafplaatsen, oorlogsgedenktekens, bunkers, schuilplaatsen, slagvelden, verdedigingslinies en landschappen met relictten zijn de blijvende getuigen van het verleden en ze zijn het dus zeker waard om bewaard te blijven en de nodige aandacht te krijgen’, zegt Luc Vandael van het agentschap Onroerend Erfgoed.

‘Met ons project ‘Erfgoed van de Groote Oorlog’ ontwikkelen we een strategie om dat erfgoed te laten voortleven, bij manier van spreken tot in de eeuwigheid. We waren er in het verleden al mee bezig en de laatste jaren is het, in het kader van de eeuwherdenking, een beleidsprioriteit. We hebben dit momentum aangegrepen, bijna als een laatste kans om iets groots te betekenen voor dit erfgoed. Ons agentschap heeft intensief gewerkt aan de bescherming en de ruimtelijke verankering ervan en op het einde van de rit levert dat een ongelooflijk resultaat op: in heel Vlaanderen, en in het bijzonder in de frontzone van de Westhoek zijn intussen honderden militaire begraafplaatsen, herdenkingsmonumenten,

verdedigingsconstructies en andere getuigen officieel beschermd. Het WOI-erfgoed is nooit eerder op die thematische manier onder de aandacht was gekomen.’

‘Een belangrijk instrument daarbij was onze inventaris, die een overzicht biedt van het bouwkundig, landschappelijk en archeologisch erfgoed uit de Groote Oorlog in West-Vlaanderen. Het is niet alleen een encyclopedisch werk, maar ook een wetenschappelijk instrument dat we hebben kunnen inzetten bij onze beschermingsacties. Die inventaris toonde ons bijvoorbeeld de belangrijkste bunkertypes en de interessantste typologieën van herdenkingsmonumenten. De inventaris kan online geraadpleegd worden (<https://inventaris.onroenderfgoed.be>). We merken dat heel wat mensen erop terugvallen. Ze zoeken er beknopte informatie over een specifieke site en zien in een oogopslag andere documentatie die hen interesseert. Zo wandelen ze door onze inventaris. Die is vrij volledig en daar zijn we nog altijd trots op.’

‘Op dit moment ligt het zwaartepunt van onze werking op het dossier dat zal worden ingediend voor de erkenning als UNESCO-Werelderfgoed. De waarde van

ons erfgoed van de Grote Oorlog is namelijk niet exclusief voor Vlaanderen, maar universeel. Het was de eerste keer in de geschiedenis dat gesneuvelden van een conflict individueel herdacht werden, los van rang, stand of nationaliteit, en dus de start van een heel nieuwe traditie. Het erfgoed en de inplanting in het landschap is bovendien met zeer veel zorg en kwaliteit uitgewerkt, en vormt telkens een oproep tot duurzame vrede. De confrontatie met die ontelbare grafstenen en namen stemt tot nadenken en doet een ethische oproep aan mens en maatschappij. Het zijn allemaal redenen waarom we geloven dat de militaire begraafplaatsen en monumenten voor de vermisten in Vlaanderen een plaats verdienen op de Werelderfgoedlijst.'

'Onze kandidatuur – in Vlaanderen een goed doordachte selectie van 18 sites – is een transnationaal dossier, want Vlaanderen werkt hier samen aan met Wallonië en Frankrijk. We proberen er zo veel mogelijk actoren bij te betrekken zodat we een samenwerkingsovereenkomst kunnen sluiten en zodat iedereen zich achter de grote lijnen van het dossier kan scharen.'

'We hopen in de zomer van 2018 uitsluitel te krijgen. De erkenning zou voor Vlaanderen een prachtig sluitstuk zijn van onze geïntegreerde erfgoedstrategie, een soort kers op de taart. Maar – en dat is wellicht belangrijker – ze zou vooral een rol kunnen spelen na 2018, wanneer de aandacht voor de Eerste Wereldoorlog waarschijnlijk zal verminderen. Een kwaliteitslabel als dat van UNESCO kan ervoor zorgen dat dit cruciale erfgoed dan toch nog de blijvende aandacht krijgt die het verdient.' ■

ABBOTT PRIVATE
ACKERMANN J. H.
AINSCOUGH M. J.
ALDER A. N.
ALLEN J. H.
ANDERSON E. C.
ASHWORTH E. A.

CULTUUR

Er komen talloze
stukken naar boven
waarvan niemand wist
dat ze bestonden. Die
mogen niet zomaar
weer verdwijnen.

Wouter Brauns
Departement Cultuur,
Jeugd en Media

‘Archiefstukken, museumobjecten, gebruiken en tradities: het zijn allemaal vormen van cultureel erfgoed. Je kunt er de oorlogshandelingen mee documenteren, maar ook de impact tonen van de oorlog buiten de gevechtszones. Het grootste deel van het land was immers bezet gebied. Zo willen we ook de minder nadrukkelijk vertelde verhalen in de schijnwerpers zetten’, zegt Wouter Brauns van de afdeling Cultureel Erfgoed van het Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media.’

‘De Vlaamse overheid geeft werkings- en projectsubsidies aan cultureel-erfgoedactoren, ook met betrekking tot de Eerste Wereldoorlog. Zo ondersteunen we structureel het In Flanders Fields Museum en het IJzermemoriaal, zeer belangrijke spelers in deze eeuwherdenking. In dat kader zijn er ook heel wat acties van musea, archieven en andere organisaties die de Wereldoorlog niét als kernthema hebben.’

‘Ons departement neemt ook zelf initiatieven. Een van de opvallendste is de opname van objecten en archiefstukken uit de Eerste Wereldoorlog op de Topstukkenlijst. Die stukken zijn dermate uniek in Vlaanderen dat we ze blijvend willen

beschermen, onder meer door af te dwingen dat ze niet zomaar verkocht mogen worden en het grondgebied niet mogen verlaten. Dagboeken, foto’s, een Duits ultimatum en zelfs versierde bloemzakken: ze zijn allemaal terug te vinden op de lijst.’

‘Sommige objecten op de lijst waren tot nu toe onvoldoende bekend. Hetzelfde geldt zeker voor de spullen die mensen kwamen aandragen in het kader van Europeana 1914-1918. Dat is een belangrijk Europees project voor de ontsluiting van Eerste Wereldoorlogcollecties in particulier bezit. De voorbije jaren organiseerden cultureel-erfgoedactoren in Vlaanderen collectiedagen waarop particulieren hun oorlogsobjecten en -documenten konden komen tonen en laten digitaliseren. Het resultaat is online te vinden op www.europeana1914-1918.eu. De collectiedagen waren een groot succes en een prachtige manier om dingen te ontdekken die anders onder de radar zouden blijven.’

‘Dat risico loopt ook immaterieel cultureel erfgoed. Daarom startte Vlaanderen in 2010 met een heel nieuw beleid en startte het de Inventaris Vlaanderen voor Immaterieel Cultureel Erfgoed op. In de context van de Eerste Wereldoorlog zijn de Last Post en de

Memorial Day aan die lijst toegevoegd, met de bedoeling de zichtbaarheid van die voorbeeldpraktijken te verhogen en de kennis erover te blijven uitwisselen.’

‘Kennisuitwisseling is ook het expliciete doel van FARO, het Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed. Zo organiseerde het steunpunt de voorbije jaren heel wat studiedagen, workshops en publicaties over ‘100 jaar Groote Oorlog – Erfgoed, herdenking, herinnering’. In 2017 organiseerde FARO een ‘Winter School Archives & Education’, samen met The National Archives (VK). In 2018 volgt onder meer nog een inspiratiebundel rond 100 jaar Wapenstilstand, in samenwerking met het Projectsecretariaat 100 jaar Groote Oorlog.’

‘Niet alleen bij de afdeling Cultureel Erfgoed is er aandacht voor de herdenking. Zo steunt de afdeling Kunsten artistieke projecten rond de herdenking en financiert de afdeling Media, Film en E-cultuur het Vlaams Instituut voor Archivering (VIAA), dat in samenwerking met cultureel-erfgoedpartners het project ‘Nieuws van de Groote Oorlog’ uitvoerde. Dit belangrijke project dat de Belgische pers, ook de frontbladen en pamfletten, van tijdens de Eerste Wereldoorlog digitaliseerde, kan geraadpleegd

worden op **hetarchief.be**. Dankzij een ander project, van onder meer het Gentse stadsarchief, zijn ook de aanplakbiljetten van de bezetter gedigitaliseerd en raadpleegbaar.’

‘In de sector worden ook tal van interessante zoektochten naar cultureel erfgoed georganiseerd. Persoonlijke stukken van mensen, of ze nu in het In Flanders Fields Museum liggen, op de Topstukkenlijst staan of elders opduiken: ze vertellen de echte verhalen. Daarbij rijzen heel wat vragen. Van wie waren de stukken? Wat hebben de eigenaars tijdens en na de oorlog meegemaakt? Het antwoord is vaak zeer aangrijpend. We moeten dit erfgoed meer dan ooit koesteren.’ ■

PERS UIT DE GROOTE OORLOG

Eén van de grootste
databanken ter wereld
met kranten uit
1914-1918 online

Via nieuwsvandegrooteoorlog.be zijn er meer dan 360 000 pagina's Belgisch persmateriaal uit de Eerste Wereldoorlog online toegankelijk. Twee jaar lang werkte het Vlaams Instituut voor Archivering (VIAA) met de Vlaamse Erfgoedbibliotheek en dertien cultureel-erfgoedorganisaties aan het inventariseren, digitaliseren en online brengen van honderdduizenden krantenpagina's uit 1914-1918.

Nieuws van de Groote Oorlog stelt de informatie uit deze kwetsbare nieuwsbladen veilig voor toekomstige generaties en zet het digitale erfgoed van de Eerste Wereldoorlog internationaal op de kaart. Met ondersteuning van het Departement internationaal Vlaanderen is de website niet alleen doorzoekbaar in het Nederlands, maar ook in het Engels, Frans en Duits.

Een unieke collectie

Voor Nieuws van de Groote Oorlog werden meer dan 270 000 krantenpagina's door VIAA gedigitaliseerd en digitaal duurzaam opgeslagen. Verspreid over een 1000-tal unieke titels en 52 000 verschillende edities, bestaat deze uitgebreide collectie uit enerzijds

'legale' publicaties die uitgegeven werden met toestemming en onder censuur van de bezettende Duitse overheid en anderzijds uit frontbladzijdes en 'illegale' publicaties (kranten, week- en maandbladen, pamfletten en vlugschriften).

Het leeuwendeel van de bladen in Nieuws van de Groote Oorlog is te vinden in de collecties van drie grote erfgoedbibliotheeken: de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience in Antwerpen en de Universiteitsbibliotheeken van Gent en Leuven. Uit hun zeer brede krantencollecties belandden maar liefst 190 000 pagina's uit 1914-1918 onder de scanner. Het ADVN, het In Flanders Fields Museum, KADOC, het Memorial Museum Passchendaele 1917, het AMVB, de Provinciale Bibliotheek Tolhuis, Amsab-ISG, het Liberaal Archief, de Provinciale Bibliotheek Limburg en het Letterenhuis zijn samen goed voor nog eens 80 000 pagina's. ■

www.nieuwsvandegrooteoorlog.be

FLAMANDS
VELD
MUSEUM

FLAMANDS
VELD
MUSEUM

TOERISME

Wat is vandaag nog
de betekenis van de
Eerste Wereldoorlog?

Het is bijna een
levensvraagstuk.
Alleen al daarom
is de werving van
publiek veel meer
dan alleen iets
economisch.

Lea Winkeler
Toerisme Vlaanderen

‘Zodra het kon, trokken mensen naar de landschappen van de oorlog in de Westhoek, als een soort bedevaart of uit nieuwsgierigheid’, zegt Lea Winkeler, projectleider ‘100 jaar Grote Oorlog’ bij Toerisme Vlaanderen. ‘Herdenkingstoerisme is er dus al sinds 1919 en daar bouwen we vandaag op voort. We brengen mensen die interesse tonen voor dit stuk verleden op ideeën, we nodigen hen uit naar Vlaanderen en zorgen dat ze hier de verhalen vinden die ze zoeken, én alle ondersteunende diensten, van gidsen tot vervoer en logies. De kwaliteit van hun beleving staat daarbij altijd voorop.’

‘Dat werd extra belangrijk met de verhoogde belangstelling voor Vlaanderen en Flanders Fields die we konden verwachten tussen 2014 en 2018 - en het feit dat bezoekers ook inderdaad de weg naar onze herdenkingssites gevonden hebben. Dat is niet alleen gebeurd in 2014: ook 2017 - honderd jaar na de Slag bij Passendale of de Derde Slag bij Ieper, en het einde van de oorlog in 2018, spreekt vele mensen aan. Om op een verantwoorde manier te kunnen omspringen met die grotere bezoekersstromen zijn we samen met Westtoer, het autonome West-Vlaamse provinciebedrijf voor toerisme, al in 2006 gestart met een plan van aanpak op basis van een grondige analyse

van het toeristisch potentieel. Dat past binnen onze filosofie waarbij we werken op basis van kennis, van gegevens. Die aanpak trekken we ook door tijdens de herdenkingsjaren. We meten onder andere de internationale bekendheid van Vlaanderen en Flanders Fields als bestemming voor Wereldoorlog I-toerisme. We meten het aantal bezoekers, waar ze vandaan komen, wat ze precies bezoeken en wat ze ervan vinden. Zo kunnen we de ontwikkelingen volgen, maar ook de impact schetsen van de middelen die de Vlaamse samenleving in deze herdenking heeft geïnvesteerd.’

Kwaliteit op het terrein

‘Na de studie volgt de actie. Tussen 2010 en 2014 stelde de Vlaamse overheid 15 miljoen euro ter beschikking voor het Impulsprogramma 100 jaar Grote Oorlog. Vierenveertig projecten kregen financiële steun voor de ontwikkeling of verbetering van hun Wereldoorlog I-aanbod zodat ze bezoekers de ervaring kunnen bieden die ze zoeken en verwachten. Soms gaat het over een betere inrichting van een herinneringsplaats, met een parking of een cruciaal informatiebord, soms over de ontsluiting van verhalen die ons anders zouden ontsnappen, dan weer over grote strategische investeringen. Zo zijn we trots op onze vijf poorten tot

de Westhoek: het grondig gerenoveerde en uitgebreide In Flanders Fields Museum in Ieper, het vernieuwde en uitgebreide Memorial Museum Passchendaele 1917, het opgeknapt Talbot House en de versterkte begraafplaats Lyssenthoek Cemetery in Poperinge, het vernieuwde Museum aan de IJzer in Diksmuide en het nieuw gecreëerde bezoekerscentrum in Nieuwpoort, vlak bij de sluizen vanwaaruit in 1914 de IJzervlakte onder water werd gezet. Die vijf sites vormen een natuurlijk vertrekpunt voor wie op verkenning wil in het hart van Flanders Fields. Ze bieden onderbouwde inleidingen op het thema en nodigen uit voor een verder bezoek aan de omgeving.’

‘De Vlaamse Regering koos voor een wervende en beleidsdomein-overschrijdende herdenking. Daarbij moeten we altijd de kern van de zaak voor ogen houden: de bezoeker toegang verlenen tot een belangrijk stuk geschiedenis – voor hem of haar soms een zeer intieme en emotionele familiegeschiedenis. We beseffen maar al te goed hoe zorgvuldig we moeten omspringen met toerisme in die context. We noemen onze benadering ‘toerisme+’. Ze bundelt zeven principes, van respect voor de slachtoffers, de geschiedenis en de relictten, tot meerstemmigheid, verdieping en een boodschap van vrede. De aanpak kan

nationaal en internationaal op heel wat achting rekenen en kan inspirerend werken voor de omgang met andere gevoelige herdenkingsplekken in de wereld. Het is een leidraad om de gedachten scherp te stellen.’

Toegankelijkheid

‘Toerisme Vlaanderen streeft met zijn herdenkingsinitiatieven ook naar een verhoging van het sociaal kapitaal. Lees: we willen alles wat met de Eerste Wereldoorlog te maken heeft, zo toegankelijk mogelijk maken voor personen met en zonder een beperking. Dat is een eis bij alle subsidieprojecten. Zo krijgen we best wat gerealiseerd op het terrein, ook al zijn er grenzen aan het fysiek toegankelijk maken van infrastructuur. Je kunt soms geen wonderen verrichten of toch niet meteen, maar ondertussen kun je er wel voor zorgen dat personen met een beperking beschikken over gedetailleerde informatie over de mate van toegankelijkheid. Dat soort gegevens hebben we verzameld en we verspreiden ze in binnen- en buitenland. Het belang daarvan werd onder meer onderstreept tijdens de World Travel Market in Londen: in 2013 hebben we een *world accessibility award* voor die werkwijze gekregen. Het voelde voor ons als een welkom signaal dat we stappen moeten blijven zetten, ook al is het geen gemakkelijk thema.’

Beleving

‘Hoogwaardige publieks-evenementen mogen niet ontbreken in een herdenkingsprogramma. Tentoonstellingen, concerten en andere cultureel-artistieke projecten in Vlaanderen vormen samen een internationaal relevante Wereldoorlog I-affiche en dat mede dankzij voor in totaal 11,7 miljoen euro aan projectsubsidies. Een eerste groep van projecten kreeg steun zodat ze in 2014 en 2015 konden worden uitgebouwd, een tweede groep kreeg subsidies voor de laatste drie jaar van de herdenking.’

‘Het is zo goed als onmogelijk om maar een paar evenementen te kiezen uit het schier eindeloze aanbod, al zijn er wel clusters te onderscheiden. Vaak wordt een concrete historische datum aangegrepen om er een cultureel en/of participatief gebeuren rond uit te bouwen. Denk maar aan het Antwerpse project waarbij in 2014 de evacuatie van de stad werd herdacht met de her-creatie van een pontonbrug waarover liefst 85.000 mensen stapten. In 2015 was er wereldwijde belangstelling voor de 30.000ste Last Post, de ceremonie die elke avond onder de Menenpoort in Ieper plaatsvindt. Meer recent, in 2017, bracht het experimentele, muzikale en visuele schouwspel ‘Kraterfront’ de Mijnen­slag in herinnering.’

‘Tijdelijke historische en kunsthistorische tentoonstellingen geven nog extra duiding bij wat er gebeurde en leggen de link naar vandaag, of naar de vele sites in het herinnerings­landschap. Vaak vormen persoonlijke verhalen daarbij een belangrijk ingrediënt. In 2016 vormden zes sterke vrouwen de rode draad van ‘De Zij-kant van de Oorlog’, een tentoonstelling op zes locaties in de Westhoek. De ervaringen van kinderen vormden de grondstof voor ‘Oorlog in Korte Broek’ in Gent. Ook het tentoonstellingencircuit ‘1917. Totale Oorlog in Vlaanderen’ belichtte, naast geschiedkundige gegevens, de persoonlijke ervaringen van soldaten die de Slag bij Passendale meemaakten.’

‘Enorm tot de verbeelding spreekt ‘Coming World Remember Me’, een artistiek project waaraan sinds 2014 gewerkt wordt. Via workshops kan je een beeldje maken; elk beeldje staat voor één van de 600.000 dodelijke slachtoffers, burgers en soldaten van over de hele wereld, die de Eerste Wereldoorlog maakte op het Belgische grondgebied. In 2018 zullen ze samengebracht worden in een landschapsinstallatie in het voormalige niemandsland net buiten Ieper: een prachtig symbool, zowel voor het leed van de oorlog als voor de helende en tot vrede inspirerende kracht van herdenking.’

*Treurend ouderpaar (fragment),
van Käthe Kollwitz,
Duitse militaire begraafplaats,
Vladslo (Diksmuide)*

Spread the word

‘Met een dergelijk kwalitatief hoogstaand aanbod en een sterke affiche willen we potentiële internationale bezoekers naar Vlaanderen halen. Een derde, belangrijk deel van ons programma is dus de actieve communicatie in het buitenland. Op vele plaatsen in de wereld zijn dagelijks vertegenwoordigers van Toerisme Vlaanderen in de weer om de professionele reissector en reportagemakers te informeren over onze regio en hen er warm voor te maken. De herdenking van de Eerste Wereldoorlog is daar een belangrijke schakel in en in die context spreken we niet alleen landen aan als Groot-Brittannië, Nederland, Frankrijk, Duitsland en de Verenigde Staten, maar ook landen waar we vóór de herdenking niet of nauwelijks actief waren. We weten dat de inwoners van Canada, Ierland, Australië en Nieuw-Zeeland mogelijk erg geïnteresseerd zijn om de slagvelden waarop hun voorvaders zijn gesneuveld, te komen bezoeken. Wij zeggen hen: Je bent welkom, het aanbod en de voorzieningen zijn er klaar voor.’

‘Ook vanuit ons hoofdkantoor in Brussel worden de grenzen overschreden, met een algemene communicatiecampagne. Een zeer dynamisch onderdeel daarvan is onze Facebookpagina, een plek waar we een internationale *community* creëren door berichten te plaatsen over historische feiten en wat daarover te zien en te doen is in Vlaanderen. We hebben ondertussen 142.000 volgers en hun aantal stijgt nog steeds. Wat nog hartverwarmender is: ze zijn zeer actief. Ze posten herinneringen aan of foto’s van hun overgrootvader die in Vlaanderen heeft gevochten en delen interessante berichten met elkaar. Allemaal samen herdenken is hier een realiteit.’

‘Een ander voorbeeld van een actie is ‘The Mud Soldier’, die we in de aanloop naar de herdenking van Passendale (2017) hebben opgezet. De kern van deze actie was een ‘zandsculptuur’ in hartje Londen op Trafalgar Square. Het stelde een vermoeide, zittende soldaat voor. Door een ingenieus beregeningssysteem verging het beeld op enkele dagen opnieuw tot modder. Zo verbeeldde het de vele slachtoffers en de onmenselijke omstandigheden van Passendale, waar de weersomstandigheden en het modderlandschap bijna even gevaarlijk waren als het vijandige geschut.

‘The Mud Soldier’ trok niet enkel de aandacht van de duizenden passanten op Trafalgar Square, hij kreeg ook ruime mediabelangstelling in tal van landen. Op sociale media verspreidden we een Mud Soldier video, waaraan we ook boodschappen koppelden die de mensen verder informeerden over de herdenking in Vlaanderen, tot en met doorverwijzing naar reisformules.’

‘Deze en andere acties moeten er gedurende de hele herdenkingsperiode voor zorgen dat ‘Flanders Fields’ onder de aandacht blijft van wie zich aangesproken voelt door de geschiedenis en de vele persoonlijke verhalen van de Eerste Wereldoorlog. We zijn er van overtuigd dat onze inspanningen ook na 2018 het herdenkingstoerisme naar Vlaanderen verder zullen blijven ondersteunen.’

‘Terwijl ik meewerk aan dit herdenkingsproject van Toerisme Vlaanderen is er elke dag wel iets dat me raakt. Bij de start vermoedden we dat dit misschien wel de laatste keer zou zijn dat we de herinnering aan de Eerste Wereldoorlog op grote schaal leven kunnen inblazen en de zin en onzin ervan diep tot mensen kunnen laten doordringen.

De eerstelijnsgetuigen zijn er al niet meer en binnenkort verzwakt misschien ook onze emotionele band met dit verhaal, de natuurlijke nieuwsgierigheid naar hoe die oorlog is kunnen ontstaan en wat zijn weerslag is op de wereld van vandaag. Wat we er vandaag uit kunnen leren. Het is bijna een levensvraagstuk.’

‘De werving van publiek voor de herdenking is een economisch verhaal, dat is zeker, maar tegelijk is het ook zo veel meer. Als een Fransman naar het graf van zijn grootvader komt, is dat een diepgaande, persoonlijke ervaring. Als een bus Britse schoolkinderen Ieper en omgeving bezoekt, zet hen dat aan het denken over oorlog en vrede, over de geschiedenis van hun land en de verbondenheid met anderen. Het is onze taak om ervoor te zorgen dat zoiets de ervaring van hun leven kan worden.’ ■

NATUUR EN BOS

Natuur is een
kruingetuige van de
Eerste Wereldoorlog,
die – hoe vreemd ook –
op zijn beurt soms iets
goeds betekend heeft
voor de natuur.

Marleen Evenepoel
administrateur-generaal van het
Agentschap voor Natuur en Bos

‘Je zou het niet verwachten, maar de natuur heeft een ontzaglijk grote rol gespeeld in de oorlog. Ze was een leverancier van voedsel en grondstoffen – veel bossen waren na 1918 grotendeels gekapt – ze diende als schuil-, herstel- of rustplaats voor de soldaten, of veranderde in een militair terrein, en later in een plaats van herinnering. Na de oorlog waren sommige bossen nog dezelfde, maar andere moesten zich volledig aanpassen of vernieuwen.’

‘Het Agentschap voor Natuur en Bos vindt dat de Vlaamse natuurdomeinen enorm veel geboden hebben in oorlogstijd en beschouwt ze dan ook als *kruingetuigen* van de oorlog, als oud-strijders die vandaag nog springlevend zijn. Niet voor niets was dat in 2014 de slogan voor onze Week van het Bos, waarin de plaatselijke fauna en flora getuigden van de Grote Oorlog.’

‘Maar raar genoeg heeft de oorlog ook iets goeds betekend voor de natuur. Bomkraters werden bijvoorbeeld mooie poelen die vandaag de ideale biotoop vormen voor de kamsalamander. De bunkers die ooit bescherming boden aan soldaten, zijn nu prachtige schuilplaatsen voor vleermuizen. En ook elders bewees de natuur haar veerkracht en ontsproot er aan de vernieling nieuw leven. Voor die nieuwe natuur willen we zorg blijven dragen,

vandaar onze slogan voor de komende herdenkingsjaren: ‘Taking care of Flanders Fields’. En of we de mensen er nu te voet of op de fiets door loodsen, het gebeurt altijd respectvol. Dit is een herinnerings- en beleavingsproject waarmee we ons ver van elke vorm van commercie willen houden. Als je beseft hoeveel duizenden soldaten hier het leven gelaten hebben, dan kun je niet anders dan handelen met respect. Ze hebben voor onze vrijheid gestreden en dat moet je blijven appreciëren.’

‘De herdenking van de Eerste Wereldoorlog vormt een bron van bijzondere verhalen en verrassingen voor ons agentschap. Het is zeer dankbaar om op onze geheel eigen manier de herinnering springlevend te houden en de beleving van de natuur op de voorgrond te plaatsen. Die beleving vormt namelijk de kern van onze toekomstplannen. Via de herinnering aan ’14-’18 willen we de Vlaamse burgers ook weer laten genieten van de natuur en hen er meer van bewustmaken. In dit verhaal zit letterlijk en figuurlijk heel veel voedsel.’

‘Neem nu de klaproos, het internationaal symbool voor de vele slachtoffers van de Eerste Wereldoorlog. Ons agentschap heeft sinds 2014 de klaproos onder de aandacht gebracht door het inzaaien van klaprozenvelden in onze domeinen. In 2017 bezorgden

we 73 partners die mee in dit project stapten gratis klaprooszaad, samen goed voor 30,5 ha. Samen met de 53 ha eigen velden was 2017 goed voor 83,5 hectare klaprozen verspreid over Vlaanderen.

In 2018 gaan we, samen met onze partners, voor de symbolische 100 hectare. Op onze website delen we de resultaten van de bloeiende velden in een fotoalbum. We stippelen ook fietsroutes uit langs de bloeiende velden; daarvan vind je een Nederlands- en Engelstalige folder op onze website. Zo worden Flanders Fields écht de plaats 'where the poppies blow'.

'We zetten ook graag onze domeinen in de kijker. We hebben zeven kerndomeinen aangeduid met elk een eigen, belangrijk oorlogsverleden. Die zeven zijn het park Drie Fonteinen, het Polygoonbos, het Mastenbos, de Mechelse Heide, de Galgebossen, Koppenbergbos en het Praatbos: allemaal hebben ze een specifieke relatie met de oorlog en zijn ze een bron van verhalen. Als ze niet als oefenterrein of strijdtoneel dienden, dan waren ze een geliefde rooi- of schuilplek. Die domeinen vormen ook het decor van herdenkingsprojecten die we tot 2018 opzetten.'

In 2017 lag de focus op het Polygon Wood, waar symbolisch een Vredesbos is aangeplant. 523 hoogstambomen houden de herinnering levendig aan de 523 geïdentificeerde gesneuvelde soldaten die op de twee kerkhoven in en om Polygoon Wood begraven liggen. In 2017 waren er tal van herdenkingsmomenten in het Vredesbos. Ter gelegenheid van ANZAC Day werd er een kunstwerk ingehuldigd en plantten de ambassadeurs van de vijf betrokken landen een herdenkingsboom. In september en oktober bezochten Australische en Nieuw-Zeelandse nazaten van de gesneuvelden het bos en brachten ze hulde bij de boom die herinnert aan hun familielid. In 2018 ligt de focus op het Koppenbergbos bij Oudenaarde waar strijd werd geleverd tijdens de laatste dagen van de oorlog.

We willen de herdenking aan de Eerste Wereldoorlog waardig afsluiten door op 11 november 2018 samen met vele steden en gemeenten een vredesboom te planten, een herdenkingsboom die daarmee teruggrijpt naar een eeuwenoude traditie om belangrijke momenten te vereeuwigen door het planten van een boom. Alle steden en gemeenten zijn uitgenodigd om mee te doen. Velen onder hen hebben al positief gereageerd. ■

LANDBOUW

De focus ligt altijd op de militaire strategieën en de slachtoffers, en dat is uiteraard terecht, maar de landbouw en voedselvoorziening legden de basis voor elke dag.

Gert Luypaert
Departement Landbouw en Visserij

‘De rondreizende expo ‘Boter bij de vis’ laat bezoekers kennis maken met het dagelijkse leven tijdens de Eerste Wereldoorlog. De problematische voedselsituatie en de creativiteit van de Belgische bevolking en landbouwers staan daarbij centraal. In 2017 en 2018 reist de expo ‘Boter bij de vis’ naar diverse locaties in Vlaanderen. Het volledige programma staat op www.boterbijdeviswo1.be. De partners die de expo ontvangen, bouwen naast de rondreizende expo (die in hoofdzaak een algemeen verhaal brengt) ook een meer lokaal, regionaal of thematisch luik uit. Ook in 2018 zetten ontvangers van de expo in op het bereiken van het basisonderwijs en de eerste graad van het secundair onderwijs. Met het educatief boekje ontdekken de kinderen tijdens het bezoek aan de expo ‘Boter bij de vis’ het verhaal van WO I en schrijven ze dit verder uit in hun eigen dagboek. Dit dagboek is meteen ook een herinnering aan de expo die ze mee naar huis nemen.’

‘De thematische website www.boterbijdeviswo1.be brengt verhalen over de voedselvoorziening en de oorlogskeuken. Via onderzoeksbronnen zijn talrijke oorlogskookboekjes digitaal raadpleegbaar. Zo kan elke geïnteresseerde die recepten ook in de praktijk uitproberen. De website wordt op regelmatige basis gestoffeerd met nieuwe verhalen en onderzoeksbronnen.’

‘Naast de publieke ontsluiting van het verhaal over landbouw en voeding tijdens de Eerste Wereldoorlog, stimuleert het Departement Landbouw en Visserij wetenschappelijk onderzoek naar dit thema. In samenwerking met het Interfacultair Centrum voor Agrarische Geschiedenis (ICAG, KU Leuven) loopt sinds november 2014 het onderzoeksproject ‘Wereldoorlog I en wederopbouw. De reconstructie van platteland en landschap in Vlaanderen na de Grote Oorlog’. Het project heeft als doel nieuwe inzichten aan te leveren over de wederopbouw van het platteland en zijn boerderijen en de mechanismen die achter dit herstel schuilgingen. In het voorjaar van 2018 worden de eerste onderzoeksresultaten gepresenteerd op een studiedag. Die studiedag zal de vorm aannemen van een inspiratiemoment, gericht op de ontsluiting van het wederopbouwerfgoed voor een breder publiek. Voor de praktische en inhoudelijke organisatie van het inspiratiemoment wordt samengewerkt met het Centrum Agrarische Geschiedenis (CAG) en andere partners uit de erfgoedwereld. Dit inspiratiemoment vormt de opstap naar een internationale conferentie in 2019, waar recente wetenschappelijke kennis over de wederopbouw van het platteland in België en andere landen zal worden voorgesteld.’ ■

MARITIEME DIENSTVERLENING EN KUST

We hebben de
protagonisten van
twee legendarische
hoofdstukken in
Vlaanderens Groote
Oorlog in hun oude
glorie hersteld.

Elias Van Quickelborne
Agentschap voor
Maritieme Dienstverlening en Kust

‘Een belangrijke episode in de Eerste Wereldoorlog in Vlaanderen was de onderwaterzetting van de IJzervlakte die in oktober 1914 het oprukkende Duitse leger tegenhield. Het gebeurde vanuit de Ganzepoot, een sluizencomplex in Nieuwpoort, waar zes waterlopen in de Noordzee uitmonden’, vertelt Elias Van Quickelborne van de afdeling Kust.

‘De Ganzepoot is dus een historische getuige, maar werd volledig verwoest tijdens de Eerste Wereldoorlog. Kort erna is het complex wel weer opgebouwd, maar de laatste jaren was het aan een opknapbeurt toe. Een klein gedeelte van de oever stond op instorten en dus heeft ons agentschap de heropbouw van dat stuk op zich genomen. Daarnaast werd ook de deklaag van een groot deel van de andere oevers gerenoveerd. Zo brachten we het complex, dat zich vlak bij het bekende Albert I-monument bevindt, weer in zijn oorspronkelijke staat en verleenden we het weer zijn oude glorie.’

‘Een ander belangrijk monument dat onze aandacht verdient, is de HMS Vindictive. Dat schip werd in mei 1918 door de Britten tot zinken gebracht in de Oostendse havengeul zodat het letterlijk dwarslag voor de Duitse duikboten. Dat belangrijke blokkadeschip is in 1920 geborgen

en de boeg ervan werd verwerkt in een monument. Dat werd onlangs gerestaureerd en in mei 2013 op de Halve Maandijk in Oostende ingehuldigd door koning Albert II. Ter gelegenheid van die eeuwherdenking is de boeg op zijn definitieve locatie op de nieuwe oostelijke strekdam geplaatst.’

‘En zo kunnen we de protagonisten van twee legendarische hoofdstukken in Vlaanderens Groote Oorlog van de vergetelheid redden. Visser, bewoners en toeristen worden er aan zee op een mooie manier aan herinnerd.’

WO I, de slag om de Noordzee

Op initiatief van het Provinciebestuur West-Vlaanderen en het Vlaams Instituut voor de Zee en met steun van Toerisme Vlaanderen wordt op 23 april 2018 een tentoonstelling geopend in Brugge rond de strijd die tijdens WO I op de zee werd uitgevochten.

De expo gaat in op de marinekorpsen langs beide kanten van de oorlog en specifiek op de raids op de havens van Zeebrugge en Oostende. Er zullen eveneens herdenkingsactiviteiten georganiseerd worden in samenwerking met het Verenigd Koninkrijk en Duitsland. ■

VRT

Dit was een unieke kans: 100 jaar oude verhalen opgraven over dood en verwoesting, leven en overleven

Arnout Hauben
VRT

In navolging van de voorbije herdenkingsjaren, nam de VRT ook in 2016 en 2017 het thema van '100 jaar Groote Oorlog' op in haar programma-aanbod. Een update met een vooruitblik op 2018.

Onder Vlaamse Velden

In navolging van de reeks 'Ten Oorlog' was er in het najaar van 2016 de driedelige reeks 'Onder Vlaamse Velden'. Nadat hij voor 'Ten oorlog' de frontlijn van Nieuwpoort tot Gallipoli bewandelde, nam Arnout Hauben, tijdens primetime, de Eén-kijker mee naar de West-Vlaamse klei. In het spoor van een ploeg archeologen dook hij letterlijk in het verleden van de Eerste Wereldoorlog. De uitzonderlijke vondsten leverden bijzondere verhalen op. De opgravingen legden niet alleen wapens en munitie, loopgraven en schuilplaatsen bloot, maar ook menselijke resten.

Kraterfront

100 jaar geleden, op 7 juni 2017 was 'Zero Hour' het signaal om een reeks mijnen in de regio van Mesen tot ontploffing te brengen. In het kader van die herdenking en het evenement het 'Kraterfront' in de Westhoek, bracht Radio 2 West-Vlaanderen een vierdelige radioreeks met verhalen verbonden aan voorwerpen uit de Eerste Wereldoorlog. De reeks werd uitgezonden in het regionaal middagprogramma van

dinsdag 6 juni tot en met vrijdag 9 juni 2017.

Ook de nieuwsbulletins op radio, televisie en deredactie.be volgden de internationale herdenking van de historische Mijnslag, bijgewoond door binnen- en buitenlandse vertegenwoordigers van regeringen en koningshuizen.

100 jaar Slag bij Passendale

In de zomer en het najaar van 2017 stond de herdenking van 100 Slag bij Passendale centraal.

Op zondag 30 juli bracht Eén een compilatie van 'Ten Oorlog', gevolgd door de live uitzending van het herdenkingsevenement op de Grote Markt van Ieper. 923.746 Kijkers volgden die plechtigheid rechtstreeks.

Vanaf vrijdag 28 juli 2017 was er de heruitzending van de vijfdelige internationale topreeks 'Parade's End' met Benedict Cumberbatch en Rebecca Hall in de hoofdrol en voor een groot deel opgenomen in Vlaanderen met een Vlaamse crew.

Op 31 juli 2017 zagen 153.725 Canvas-kijkers de Britse plechtigheid vanop de begraafplaats Tyne Cot in Zonnebeke. Verder programmeerde Canvas de uitzending van de documentaire 'Drie dagen in augustus 1914', over de begin dagen van de oorlog in België met aangrijpende getuigenissen.

Indrukwekkend.
Dit mag nooit
vergeten worden!
Onze kinderen,
kleinkinderen en
achterkleinkinderen
moeten weten wat
hier gebeurd is...

Het is een mooie
maar triestige
herdenking.
Respect voor allen
die voor ons hun
leven gaven...

Het journaal, radio-nieuws en –duiding en VRT NWS brachten uitgebreid verslag van de Australische, Nieuw-Zeelandse en Canadese herdenkingsplechtigheden naar aanleiding van 100 jaar Slag bij Passendale. Het dossier 14-18 op vrtnws.be werd aangevuld met een driedelige longread die het verhaal van Passendale bracht in tekst, beeld en infografieken. Hiermee komt de VRT tegemoet aan nieuwe vormen van storytelling, afgestemd op het digitale leescomfort van de smartphone- en tabletgebruiker.

VRT NU, het videoplatform van de VRT, bood naar aanleiding van de Australische herdenkingsplechtigheid op 26 september de VRT documentaire ‘Vermist aan het front’ over de identificatie van Australische soldaten aan. De dawn-ceremony in het Polygon Wood in Zonnebeke die ochtend werd door de VRT live gestreamd en uitgezonden op Canvas en de Australische televisie.

De verhalen over Passendale laten de Vlaamse kijker 100 jaar na datum niet onberoerd, getuige hiervan het grote engagement en reacties op de gerelateerde artikels op de sociale mediaplatformen van de VRT-zenders.

Wie zich wil verdiepen in de geschiedenis van de Eerste Wereldoorlog kan terecht op derefactie.be/VRT NWS voor de weekoverzichten van het verloop van de oorlog 100 jaar geleden en achtergrondverhalen.

2018: het lente- en eindoffensief en de Wapenstilstand

In 2018 zullen de thema's van het lente- en eindoffensief en 100 jaar Wapenstilstand centraal staan in het aanbod op radio, televisie en online.

Canvas heeft alvast haar medewerking aan 'Waterfront', het grote publieksparticipatieproject van Gone West, toegezegd. In het kader hiervan komt er een 'Radio Gaga De Luxe' met Joris Hessel en Dominique Van Malder die voor en tijdens het Waterfront persoonlijke verhalen en 'boot-schappen' verzamelen bij de deelnemers.

ONDERWIJS EN VORMING

Laat ons
over muurtjes
kijken

Dirk Terry
Coördinator CANON Cultuurcel
departement Onderwijs en Vorming

‘Natuurlijk kent onze geschiedenis haar getallen en komt er binnen chemische oorlogsvoering heel wat scheikunde kijken. Binnen de godsdienst- of moraalles kun je je afvragen wat de vredesgedachte precies inhoudt. En zo zijn er tal van voorbeelden te bedenken van hoe de Eerste Wereldoorlog verweven kan worden in lessen in het basis- en secundair onderwijs’, zegt Dirk Terry van CANON Cultuurcel van het departement Onderwijs en Vorming.

‘Maar we moeten realistisch zijn: er komt enorm veel op leerkrachten af en zelfs als ze bereid zijn om creatief om te gaan met een thema als de oorlog – wat vaak het geval is – zien ze soms door de bomen het bos niet meer. Daarom realiseerden we in 2014 een bundeling van de beste initiatieven in ‘100 jaar Groote Oorlog herdenken in de klas’.

Cultuurkuur

‘Het volledige aanbod ontsluiten we via www.cultuurkuur.be. Je vindt er actuele acties, evenementen en oproepen in ter gelegenheid van 100 jaar Eerste Wereldoorlog. Culturele partners en scholen tonen er hun eigen initiatieven aan elkaar en bieden achtergrond en tools voor een kwaliteitsvolle aanpak van de herdenking in de klas. Cultuurkuur is op die manier dé ontmoetingsplek om elkaar cultureel te inspireren. Het is bovendien niet nodig om altijd op eigen houtje te werken en het warm water telkens weer uit te vinden. Laat je door elkaar inspireren... dat haalt al heel wat druk van je schouders.’

‘In het Archief voor Onderwijs kunnen leerkrachten terecht voor beeldmateriaal, bijeengezocht (o.a. in de archieven van de VRT) door leerkrachten. Klaar om te gebruiken dus. Inspiratiemateriaal rond de Groote Oorlog voor zowel lager als secundair onderwijs vind je hier: <https://onderwijs.hetarchief.be/themas/100-jaar-groote-oorlog>. We brengen ook leraren in opleiding samen en verspreiden het materiaal dat ze rond dit thema hebben verzameld. We denken met hen mee over hoe ze met archieven en bronnen kunnen werken.’

Cultuur in de Spiegel

‘Cultuur is fundamenteel voor mens en samenleving: door middel van cultuur denken, spreken en schrijven we, geven we vorm en betekenis, drukken we ons uit. Via gedeelde betekenis verstaan we elkaar. Culturele competenties zijn sleutelcompetenties voor iedereen, gedurende het hele leven en in alle verschillende contexten. Het herdenken en reflecteren over oorlog in het algemeen sluit ook goed aan bij het referentiekader dat we samen met de onderwijsverstrekkers en de onderzoekers van HIVA/KULeuven en VUB hebben ontwikkeld. Naast noodzakelijke kennisoverdracht is cultuureducatie de manier bij uitstek om informatie te verwerken en (nieuwe) betekenis te geven...’

‘Strikt genomen staat de Eerste Wereldoorlog niet op het programma van elke leerkracht in het basisonderwijs of elke vakleerkracht in het secundair. Maar je kunt vanuit je leerplan breed kijken. Dit is een onderwerp waarover veel beweegt en regelmatig iets in het nieuws wordt opgepikt. En dus zeg ik: laat ons over de muurtjes kijken, laat ons projectmatig denken. Dit thema kan op zoveel manieren ter sprake komen en het zou een gemiste kans zijn om te wachten tot de leerboeken of het leerplan het thema ter sprake brengen. Ik geloof dat elke leerkracht deze herdenking op zijn of haar eigen manier kan uitademen en dat is een enorme meerwaarde voor onze opgroeiende generatie.’ ■

Geïnteresseerden vinden op www.cultuurkuur.be/groote-oorlog een ruime bundeling van het aanbod rond de Eerste Wereldoorlog.

Belgisch Front den 10 December 1914
Leer Beminde Liefste, Schoonbroeder, en
Met het begin van het nieuwe jaar,
en voorspoed in al onze ondernemingen, en
gezondheid, het welk in deze tijden onmis-
Beminde Schoonbroeder, welke niet d
hant, dat gij van den oorlog edt m
van by onze vrouwen en kinderen
Wijzen 1917 met eenen lief-
heden by mijn

COMMUNICATIE

Op één lijn

Tinne Jacobs
Projectsecretariaat
100 jaar Grote Oorlog (2014-18)

‘Bij een breed uitwaaiend project als ‘100 jaar Grote Oorlog (2014-18)’ is het cruciaal dat alle neuzen in dezelfde richting staan’, vindt Tinne Jacobs, adjunct-coördinator van het projectsecretariaat. ‘Daarom zijn alle afspraken over communicatie binnen de Vlaamse overheid gebundeld in een kader dat heel duidelijk is over het gebruik van het logo, het persoverzicht, afspraken rond het gebruik van de beeldbank, samenwerking met de Vlaamse Infolijn, enzovoort.’

‘De digitale communicatie over het herdenkingsproject gebeurt dan weer voornamelijk via de website **www.2014-18.be**. Dat is een publieksgerichte site waarin de agenda een belangrijke rol vervult. Het is een actuele kalender van alle Eerste Wereldoorlog-evenementen – zowel van de overheid als andere organisatoren – die op dat moment zijn opgenomen in de UiTDatabank van Publiq en die zo ook beschikbaar zijn via tal van andere elektronische publiekskanalen.’

‘Er wordt ook aan wetenschapscommunicatie gedaan via inhoudelijke projecten. In 2014 ging het departement hiervoor een samenwerking aan met de vzw Scriptie voor de organisatie van een ‘Scriptieprijs 100 jaar Grote Oorlog’. Die zal gedurende vijf jaar – van 2014 tot en met 2018 – bachelor- en masterproeven over de Eerste Wereldoorlog onder de aandacht brengen en de beste proeven bekronen. Daarvoor is een speciale website ontworpen: **www.scriptieprijs2014-18.be**. ■

Colofon

Verantwoordelijke uitgever

Vlaamse overheid - Projectsecretariaat 100 jaar Groote Oorlog (2014-18)
Havenlaan 88 bus 80, 1000 Brussel
www.2014-18.be / 2014-18@vlaanderen.be

Fotografie

Milo-profi fotografie, Arthur Los: p. 6, 10, 12, 14, 16, 24, 28-29, 32, 36-37, 38, 40, 46
Westtoer: p. 8, 20-21

Depotnummer

D/2017/3241/370

Uitgave

Februari 2018

De informatie die in deze uitgave is opgenomen, geeft een stand van zaken weer van december 2017.
Voor meer informatie kunt u contact opnemen met het Projectsecretariaat 100 jaar Groote Oorlog of een kijkje nemen op de website van het project.

© Projectsecretariaat 100 jaar Groote Oorlog (2014-18)